

13.10.2011

Dnro 2422/2/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

AOA SAKSLININ SYYTEMÄÄRÄYS JOHTI SAKKOIHIN ULOSOTTOMIEHELLE

1

JUTUN AIEMMAT KÄSITTELYVAIHEET

A pyysi valtakirjalla B:n puolesta laatimassaan 8.3.2009 päivätyssä kantelukirjoituksessa (- - -) oikeusasiamiestä tutkimaan Kanta-Hämeen ulosottoviraston kihlakunnanulosottomiehen C:n menettelyä hädän täytäntöönpanossa.

Kanta-Hämeen ulosottoviraston johtava kihlakunnanvouti - - - toimitti 29.5.2009 tänne kantelun johdosta kysymyksessä olevassa häätöasiassa vastaavana ulosottomiehenä toimineen kihlakunnanulosottomies C:n selvityksen ja oman lausuntonsa. Selvitykseen oli oheistettu muun muassa kantelun tarkoittamaa häätötoimitusta koskeva pöytäkirja.

Kihlakunnanulosottomies C kertoi selvityksessään muun muassa, että hädän toimituspäivänä 19.1.2009 hädän hakija D oli soittanut ja kysynyt, eikö ulosottovirastosta kukaan tule paikalle häätötoimitukseen. C oli ollut kotona hoitamassa sairasta lastaan. Selvityksessä kertomansa mukaan C oli kysynyt D:ltä puhelimesta, ”onko huoneistossa mitään normaalia koti-irtaimistoa arvokkaampaa omaisuutta, jonka voisi ulosmitata”. D:n vastattua, ettei huoneistossa ole mitään koti-irtaimistoa arvokkaampaa, C oli selvityksessä esittämänsä mukaan kertonut D:lle, ”että hänelle on annettu oikeus arvottoman ja vähäarvoisen omaisuuden hävittämiseen”.

Asiassa saadun selvityksen perusteella täytäntöönpanon kohteena olleessa huoneistossa ei hädän toimitusajankohtana 19.1.2009 ollut läsnä ketään henkilöä ulosottovirastosta. Myöskään häädettävä eli B ei ollut läsnä. Tieto muuttopäivästä B:lle on ulosottovirastosta lähetetty tavallisella virkakirjeellä ulosottooperusteessa tarkoitettuun osoitteeseen ja lisäksi jätetty kysymyksessä olevan asunnon ulko-oveen. Näin ollen ja kun B ei ole ennen häätötoimitusta ollut yhteydessä ulosottovirastoon, C ei ole tiennyt, onko B saanut muuttopäivän tiedokseen.

Toimituksesta laaditusta C:n allekirjoittamasta 21.1.2009 päivätystä pöytäkirjasta ei ilmene, että C ei ole ollut läsnä toimituksessa. Pöytäkirjan kohtaan selostus toimituksesta on merkitty seuraavaa: ”Vastaajan todettiin muuttaneen häätöpäätöksessä tarkoitetuista tiloista ja luovuttaneen ne hakijan hallintaan”.

Lähetin 31.5.2010 poliisihallitukselle esitutkintapyynnön, koska katsoin olevan syytä epäillä C:n hädän täytäntöönpanossa syyllistyneen virkavelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen ja pöytäkirjan laatimisessa virka-aseman väärinkäyttämiseen taikka toissijaisesti virkavelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen.

Kanta-Hämeen poliisilaitos toimitti tänne 17.2.2011 päivätyn esitutkintapöytäkirjan - - - ja 28.2.2011 lähettämäni lisätutkintapyynnön johdosta 15.4.2011 siihen liittyvän lisätutkintapöytäkirjan - - -.

Pyysin 20.6.2011 päivätyllä kirjeelläni valtakunnansyyttäjää nimeämään asiaan valtionsyyttäjän. Saadun tiedon mukaan valtionsyyttäjä Jorma Äijälä on määrätty hoitamaan syyttäjän tehtävää asiassa.

2

ARVIOINTI

Ulosottokaaren 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan jollei hädettävä ole hädän alkaessa kuljettanut pois omaisuuttaan, ulosottomiehen on huolehdittava siitä, että ulosottooperusteessa tarkoitetuissa asuin- tai muissa tiloissa sekä niihin välittömästi liittyvällä alueella oleva omaisuus kuljetetaan pois. Muu kuin vähäarvoinen omaisuus otetaan talteen. Arvoton tai vähäarvoiseksi katsottu omaisuus hävitetään. Ulosottomies voi antaa hävittämisen ulkopuolisen tehtäväksi tai antaa hakijalle tämän pyynnöstä luvan menetellä arvottoman tai vähäarvoisen omaisuuden suhteen haluamallaan tavalla. Säännöksen 3 momentin mukaan havaittujen ja muusta omaisuudesta erotettavissa olevien valokuvien, asiakirjojen ja muiden vastaavien esineiden suhteen ulosottomiehen on meneteltävä tavalla, jota olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää kohtuullisena.

Kihlakunnanulosottomies C on esitutkinnassa myöntänyt, että hän ei häätöä toimitettaessa 19.1.2009 ole itse ollut läsnä häätökohteena olevassa asuinhuoneistossa, vaan on kotoaan puhelimitse tiedustellut huoneistossa läsnä olleelta hädän hakijalta D:ltä, onko huoneistossa mitään normaalia koti-irtaimistoa arvokkaampaa omaisuutta. Edelleen C:n esitutkinnassa kertomasta ilmenee, että hän on D:ltä saamansa vastauksen perusteella päättänyt antaa D:lle luvan menetellä huoneistossa olevan kaiken omaisuuden suhteen D:n haluamalla tavalla. C on esitutkinnassa viitannut asiassa omaisuuden käsittelystä 8.1.2009 tekemäänsä päätökseen, jonka mukaan hakija saa menetellä häätöpäätöksessä tarkoitetuissa asuin- tai muissa tiloissa sekä niihin välittömästi liittyvällä alueella mahdollisesti olevan arvottoman tai vähäarvoisen omaisuuden suhteen haluamallaan tavalla.

Ulosottokaaren edellä selostettu säännös, jonka mukaan ulosottomies voi antaa hävittämisen ulkopuolisen tehtäväksi tai antaa hakijalle tämän pyynnöstä luvan menetellä arvottoman tai vähäarvoisen omaisuuden suhteen haluamallaan tavalla ei tarkoita sitä, että ulosottomies voisi antaa myös omaisuuden arvon tai laadun määrittämisen tällaista lupaa pyytäneelle hakijalle. Tässä tapauksessa kihlakunnanulosottomies C on kuitenkin selvittänyt ja arvioinut huoneistossa olevan omaisuuden D:ltä puhelimitse saamiensa tietojen perusteella ja tehnyt siten omaisuutta koskevan arvionsa ulosottoviranomaiseen nähden ulkopuolisen henkilön avulla. Tähän C:llä ei ole ollut lainmukaista oikeutta.

Hädän toimittaminen ja siihen liittyvä omaisuuden arvon ja laadun määrittäminen on ulosottomiehen keskeinen virkatehtävä. Häätökohteessa olevan omaisuuden arvolla ja laadulla on merkitystä siihen, tuleeko ulosottomiehen ottaa omaisuus talteen. Tässä tapauksessa ulosottoviranomainen ei ole missään vaiheessa itse todennut eikä arvioinut häätökohteessa ollutta omaisuutta. D ei myöskään ole varmistanut, pitikö C:n omaisuudesta ilmoittama paikkansa.

Asianomistajana esitutkinnassa kuullun B:n poliisille toimittaman ja esitutkintapöytäkirjan liitteeksi otetun listan mukaan häätötoimituksen kohteena olevasta huoneistosta hävitetyn irtaimiston arvo on B:n arvion mukaan yhteensä yli 10 000 euroa. Lisäksi B on esitutkinnassa

kertonut, että huoneistosta oli hävinnyt myös hänelle tunnearvoa sisältävää omaisuutta, esimerkiksi valokuvia ja urheilumitaleja sekä merkityksellisiä asiakirjoja, kuten esimerkiksi passi.

C on esitutkinnassa edelleen myöntänyt, että hänen allekirjoittamasta häätötoimitusta koskevasta pöytäkirjasta ei ilmene, että hän ei ollut häätöpaikalla itse läsnä, vaan että asia oli hoidettu puhelimitse.

Ulosottokaaren 3 luvun 25 §:n 1 momentin mukaan toimituksesta tulee pitää pöytäkirjaa, jos toimituksessa esitetään väitteitä tai vaatimuksia taikka jos siihen muutoin ilmenee aihetta. Muussa tapauksessa toimituksesta tulee tehdä tarpeellisia muistiinpanoja. Säännöksen 2 momentin mukaan pöytäkirjaan merkitään väitteet, vaatimukset, vastapuolen lausunto ja vastaanotettu selvitys siten, että keskeiset asianosaisten ja sivullisen oikeuksiin vaikuttavat seikat käyvät siitä ilmi. Muilta osin tehdään asian laatu huomioon ottaen tarpeellisina pidettävät merkinnät.

On selvää, että jos täytäntöönpanotoimituksesta laaditaan pöytäkirja, sen on vastattava tosiasioita eli tässä häätötoimituksen kulkua.

Tässä tapauksessa C:n hädöstä laatimasta pöytäkirjasta ei saa kuvaa toimituksen tosiasiallisesta kulusta. Paitsi, ettei pöytäkirjasta ilmene C:n poissaolo häätöpaikalta, siinä ei myöskään ole mainintaa huoneistossa olleesta omaisuudesta eikä siitä ilmene, miten omaisuuden suhteen on menetelty. Pöytäkirjan kohtaan ”selostus toimituksesta” on merkitty seuraavaa: ”Vastaajan todettiin muuttaneen häätöpäätöksessä tarkoitetuista tiloista ja luovuttaneen ne hakijan hallintaan”. Pöytäkirjasta on saanut tapahtumien kulusta virheellisen käsityksen, että häädettävä olisi hädän alkaessa kuljettanut omaisuutensa pois huoneistosta ja että C olisi itse ollut toimituksessa mukana ja todennut häädettävän näin menetelleen. Pöytäkirjasta ei käy ilmi se keskeinen häädettävän oikeuksiin vaikuttava seikka, että julkisen vallan käyttöä sisältävää häädettävän omaisuuden toteamista ja arviointia ei ollut suorittanut ulosottomies omakohtaisesti.

C:n edellä kerrottu menettely on vastoin sitä, mitä ulosottomiehen virkatoimen asianmukaiselta ja puolueettomalta hoitamiselta valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentissa ja ulosottokaaren 1 luvun 19 §:ssä ja 21 §:ssä edellytetään.

Kun häätöperusteessa tarkoitettussa huoneistossa ollut omaisuus on C:n menettelyn seurauksena hävitetty noudattamatta sitä, mitä häädettävän omaisuuden käsittelystä laissa on säädetty, menettely on loukannut yksityistä etua. C:n menettely on myös omiaan heikentämään yleistä luottamusta ulosottoimen asianmukaisuuteen ja puolueettomuuteen.

C:n tekemäksi epäiltyä tekoa ei kokonaisuutena arvostellen voida pitää vähäisenä.

Hädän täytäntöönpanossa on kysymys ulosottomiehen virkatehtävien ydinalueeseen kuuluvan tehtävän hoitamisesta eli siten keskeisestä ulosottomiehen virkavelvollisuudesta. C:n on täytynyt tietää, ettei hänen edellä käsitelty menettelynsä ole voinut olla lainmukaista. C:n tekemäksi epäillyssä menettelyssä on kysymys tahallisesta menettelystä.

3

LOPPUTULOS

Edellä mainituilla perusteilla katson olevan todennäköisiä syitä sen tueksi, että C:n syyksi on luettava rikoslain 40 luvun 9 §:ssä tarkoitettu virkavelvollisuuden rikkominen.

C:n teon laatu huomioon ottaen asiaa ei voi mielestäni jättää pelkästään oikeusasiamiehen huomautuksen varaan. Perustuslain 110 §:n 1 momentin ja yleisistä syyttäjistä annetun lain 7 §:n 2 momentin nojalla määrään valtiosyyttäjä Jorma Äijälän tai muun valtakunnansyyttäjän määräämän valtiosyyttäjän nostamaan C:tä vastaan syytteen seuraavasta rikoksesta:

Virkavelvollisuuden rikkominen

C on 19.–21.1.2009 Hämeenlinnassa Kanta-Hämeen ulosottoviraston kihlakunnanulosottomiehen virkaansa toimittaessaan tahallaan rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, kun hän on toimittanut häädön Hämeenlinnan käräjäoikeuden 16.12.2008 antaman yksipuolisen tuomion - - - nojalla ja kun hän on laatinut tuota häätötoimitusta koskevan pöytäkirjan. Käräjäoikeus oli mainitulla yksipuolisella tuomiolla velvoittanut B:n heti häädön uhalla muuttamaan osoitteessa - - - sijaitsevasta D:n omistamasta huoneistosta, jota B oli hallinnut vuokrasopimuksen perusteella.

C ei ole 19.1.2009 häätöä toimitettaessa ollut itse läsnä häätökohteena olleessa huoneistossa, vaan on kotoaan puhelimitse pyrkinyt selvittämään huoneistossa olleen omaisuuden laadun ja arvon häädön hakijana olleelta D:ltä, joka yksin on ollut häätökohteessa läsnä. Saamansa vastauksen perusteella C on antanut D:lle luvan menetellä kaiken häädettävän omaisuuden suhteen haluamallaan tavalla, vaikka tällainen lupa ei ole voinut koskea vähäarvoista arvokkaampaa omaisuutta eikä ulosottokaaren 7 luvun 6 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityislaatuista omaisuutta. Näin menetellessään C on laiminlyönyt itse todeta ja arvioida häädettävän omaisuuden sen käsittelemiseksi häätömenettelyssä ulosottokaaren 7 luvun 6 §:n 1 ja 3 momentin mukaisesti sekä antanut D:lle edellä tarkoitettua luvan, vaikka C:llä ei laiminlyöntinsä vuoksi ole ollut tähän perusteita.

C:n menettely on koskenut ulosottomiehen keskeisiin virkatehtäviin kuuluvaan häädön toimitamiseen liittyvää omaisuuden arvon ja laadun määrittämisestä.

C on laatinut häätötoimituksesta 21.1.2009 päivätyn pöytäkirjan, joka on sisältänyt vääriä ja harhaanjohtavia tietoja. Pöytäkirjan kohtaan selostus toimituksesta C on merkinnyt seuraavaa: ”Vastaajan todettiin muuttaneen häätöpäätöksessä tarkoitetuista tiloista ja luovuttaneen ne hakijan hallintaan”. C:llä ei ole ollut perusteita esittää, että häätötoimituksessa olisi näin todettu. Pöytäkirjassa on annettu harhaanjohtava tieto siitä keskeisestä häädettävän oikeuksiin vaikuttavasta seikasta, että ulosottomies olisi itse toimittanut häädön ja arvioinut pöytäkirjassa todetut seikat. Pöytäkirja on antanut virheellisen kuvan julkisen vallan käyttöä sisältävän toimituksen luotettavuudesta.

C:n menettely on vastoin sitä, mitä ulosottomiehen virkatoimen asianmukaiselta ja puolueettomalta hoitamiselta valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentissa ja ulosottokaaren 1 luvun 19 §:ssä ja 21 §:ssä edellytetään. C:n menettely on ollut omiaan horjuttamaan yleistä luottamusta ulosottoimen asianmukaisuuteen ja puolueettomuuteen. Menettelystä on saattanut aiheutua vahinkoa B:lle.

Teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat.

Lainkohdat: Rikoslaki 40 luku 9 § (604/2002)

Valtion virkamieslaki 14 §:n 1 momentti

Ulosottokaari 1 luku 19 § ja 21 §, 3 luku 25 § ja 7 luku 6 §:n 1 ja 3 momentti

Valtionsyyttäjällä on oikeus harkintansa mukaan esittää vaihtoehtoisia syytteitä ja tarkistaa syytettä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 17 §:n mukaisesti.

Toimenpiteistään asiassa ja käräjäoikeuden ratkaisusta valtionsyyttäjän tulee viipymättä ilmoittaa tänne.